

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Ó Нагайчук В. В., Ковальчук Н. Є., 2017

Досліджено економічну сутність і методичні основи оцінки фінансової стійкості, теоретичних аспектів впливу чинників на забезпечення фінансової стійкості підприємств. Розглянуто існуючі методики аналізу фінансової стійкості підприємства. Обґрунтовано застосування показників фінансової стійкості як основного індикатора фінансового благополуччя підприємства. Окреслено основні завдання аналізу фінансової стійкості підприємства та систему факторів, які впливають на фінансовий стан.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансова діагностика, система показників оцінки, управління фінансовими ресурсами, забезпечення фінансової стійкості.

V. V. Nahaychuk, N. Y. Kovalchuk

Vinnitsia Educational and Research Institute of Economy
of the Ternopil National Economic University

ANALYSIS OF FINANCIAL STABILITY OF ENTERPRISES AND DIRECTIONS OF ITS PROVIDING

Ó Nahaichuk V. V., Kovalchyk N. Y., 2017

The article is sanctified to research of economic essence and methodical bases of estimation of financial stability, theoretical aspects of influence of factors on providing of financial stability of enterprise structures. In the article existent methodologies of analysis of financial stability of enterprise are considered. Application of indexes of financial stability as basic indicator of financial prosperity of enterprise is reasonable. Basic tasks to the analysis of financial stability of enterprise and system of factor that influence on the financial state are outlined.

The analysis of financial sustainability of an enterprise is the most important stage in the assessment of its activities and financial and economic well-being, reflects the results of its current, investment and financial development, contains the necessary information for investors, and also characterizes the ability of the enterprise to meet its debts and liabilities and increase its economic potential.

Researches on the issues of improving financial security, in particular, the creation of conditions for financially sustainable business activities were carried out by both domestic and foreign scientists, in particular: E. Altman, M. Aburetina, M. Bakanov, I. Blank, M. Bolyukh, F. Butinets, V. Burchevsky, P. Buryak, L. Gilyarovskaya, O. Zaruba, O. Yefimova, A. Kovalev, V. Metz, M. Rimar, A. Sheremet and others. Despite a large number of works devoted to the problems of evaluation and management of financial sustainability of enterprises, there are practically no developments in the formation of a holistic process of managing it in modern conditions, which actualizes research in this direction.

Conclusions and perspectives of further research. As the results of the research showed, the most well-known and frequently used are coefficient and aggregate approaches, but in our opinion ball and integral approaches should be used for a reliable and more informative assessment of financial sustainability. These approaches are closely interlinked and complement each other, confirming the need for their sharing or creating a new, improved

approach that would allow them to achieve and maintain a stable financial position, liquidity and solvency, timely identification of weaknesses and making sound decisions about security, financial development of the enterprise. That is why the direction of further research will be to improve the methodological support for assessing financial sustainability by developing a single integrated approach that will create the prerequisites for monitoring the financial condition of the enterprise.

Key words: financial stability, financial diagnostics, system of indexes of estimation, management, providing of financial stability, financial resources.

Постановка проблеми. Аналіз фінансової стійкості підприємства є найважливішим етапом оцінки його діяльності і фінансово-економічного благополуччя, відображає результати його поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також характеризує здатність підприємства відповідати за свої борги і зобов'язання та нарощувати свій економічний потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань поліпшення фінансового забезпечення, зокрема створення умов для фінансово стійкої діяльності господарюючих суб'єктів, займалися як вітчизняні, так і зарубіжні учені, зокрема: Е. Альтман, М. Абрютіна, М. Баканов, І. Бланк, М. Болюх, Ф. Бутинець, В. Бурчевский, П. Буряк, Л. Гіляровська, О. Заруба, О. Єфімова, А. Ковальов, В. Мец, М. Римар, А. Шеремет та ін. Різні аспекти оздоровлення підприємств та антикризові заходи досліджено у працях В. Войнаренко, В. І. Грачова, М. Кизим, І. Лаврушенкової, Л. Лачкової, В. Оспіщева, В. Пономаренко, О. Тридід та ін. Незважаючи на велику кількість праць, що розглядають проблеми оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємств, фактично відсутні розробки, що формують цілісний процес управління нею у сучасних умовах. А це актуалізує дослідження у цьому напрямі.

Цілі статті. Основною метою роботи є виявлення найоптимальніших підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства та усунення основних суперечностей в обчисленні цих показників, що сприятиме забезпеченню фінансової незалежності підприємств на тривалий період часу.

Виклад основного матеріалу. Користуючись показником фінансової стійкості для визначення результативності фінансової діяльності підприємства, необхідно ознайомитись з методами її оцінки. Аналіз наукової літератури показав наявність різноманітних методів до оцінки фінансової стійкості підприємств. Результати дослідження існуючих методів дали змогу виділити підходи стосовно її оцінки на підприємстві, які відрізняються за своїм сутнісним наповненням, метою проведення та остаточним результатом оцінки. У табл. 1 показано перелік виділених підходів.

Як бачимо з цієї таблиці, існує вісім методичних підходів, кожен з яких має індивідуальний алгоритм здійснення та особисті відмінні ознаки. Розглянемо характеристику кожного підходу окремо [4].

Найвідомішими та часто використовуваними є коефіцієнтний та агрегатний підходи, але для достовірної та інформативнішої оцінки фінансової стійкості, на нашу думку, потрібно також використовувати бальний та інтегральний підходи. Ці підходи тісно пов'язані та доповнюють один одного, що підтверджує необхідність їх спільного використання або створення на їхній основі нового удосконаленого підходу, який би уможливив досягти та підтримати стійкий фінансовий стан, ліквідність та платоспроможність, своєчасно виявити слабкі місця та приймати правильні рішення щодо забезпечення фінансового розвитку підприємства [5, с. 62].

В основу агрегатного підходу покладений аналіз абсолютних показників фінансової стійкості, тобто показників надлишку або нестачі джерел для формування матеріально-виробничих запасів, які визначають за допомогою порівняння величини запасів і витрат та нормальних джерел коштів для їх формування. За допомогою цих показників визначається трикомпонентний показник фінансової стійкості підприємства, який надає можливість оцінити рівень фінансової стійкості

підприємства за допомогою визначення її типу. Виділяють чотири типи фінансової стійкості: абсолютну, нормальну фінансову стійкість, нестійкий та кризовий фінансовий стан. Отже, агрегатний підхід дає можливість визначити джерело фінансування поточної діяльності підприємства, рівень залежності від зовнішніх коштів та оцінити фінансовий стан підприємства загалом.

Таблиця 1

Підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства

Назва підходу	Сутнісне наповнення	Результат оцінки
Агрегатний підхід	аналіз абсолютних показників фінансової стійкості	визначення типу фінансової стійкості
Коефіцієнтний підхід	аналіз відносних показників фінансової стійкості та їх порівняння з нормативними значеннями	визначення реального фінансового стану, слабких і сильних сторін діяльності підприємства
Маржинальний підхід	розрахунок порога рентабельності за допомогою поділу затрат на постійні і змінні та використання показника маржинального доходу	визначення запасу фінансової стійкості
Бальний підхід	додавання коефіцієнтів ліквідності до складу показників у бальній оцінці фінансової стійкості	визначення класу фінансової стійкості
Балансовий підхід	використання балансової моделі	оцінка фінансової стійкості, враховуючи ступінь покриття запасів та основних засобів джерелами фінансування
Інтегральний підхід	інтегральна оцінка ступеня фінансової стійкості з використанням узагальненого показника зміни фінансової стійкості	визначення ступеня фінансової стійкості та виявлення її динаміки
Факторний підхід	проведення факторного аналізу фінансової стійкості, який включає побудову ланцюга показників та аналіз їх темпів зростання	визначення рангу показників, який дасть змогу сформулювати висновок про фінансовий стан підприємства
Матричний підхід	складання матричних балансів	визначення зв'язку статей активу і статей пасиву балансу, розрахунок структури й визначення якості активів балансу та достатності джерел їх фінансування, розрахунок усього набору показників та коефіцієнтів, необхідних для оцінки фінансової стійкості

Сутність коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства полягає в обчисленні та аналізі багатьох фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найпоширенішим [1, с. 314].

Виділяють два основні підходи до визначення фінансової стійкості, відповідно до яких диференційованою є інформаційна база аналізу [6, с. 32].

За першого підходу під час оцінювання фінансового стану і фінансової стійкості підприємства орієнтуються винятково на дані Балансу про джерела фінансування, тобто на капітал. У цьому разі оцінку фінансової стійкості підприємства здійснюють тільки на основі даних пасиву балансу. За другого підходу для оцінки фінансової стійкості підприємства аналізують взаємозв'язок між активом і пасивом Балансу, тобто простежують напрями використання коштів. За першого підходу коефіцієнти, розраховані за даними пасиву балансу, є основними. Однак характеристика фінансової стійкості за допомогою таких показників буде не повною. Важливо не тільки знати, звідки залучені кошти, а й куди вони вкладені, яка структура вкладень. Повнішим і з економічного погляду виправданішим є другий підхід. Тому повну оцінку фінансової стійкості підприємства варто здійснювати з використанням як коефіцієнтів, розрахованих за даними пасиву балансу, так і коефіцієнтів, що відображають взаємозв'язок між джерелами формування коштів підприємства і структурою вкладень.

Для оцінки рівня фінансової стійкості використовують такі показники:

- коефіцієнт фінансової незалежності (автономії, концентрації власного капіталу);
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт концентрації позичкового капіталу;
- коефіцієнт концентрації поточної заборгованості;
- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт фінансового левириджу;
- коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом;
- коефіцієнт маневреності оборотних активів;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- коефіцієнт маневреності позичкового капіталу [2, с. 64].

Таблиця 2

**Коефіцієнти, які характеризують фінансову стійкість підприємства
“Вінницятеплокомуненерго”***

Назва показника	Розрахунок на основі балансу	Нормативне значення	Значення показника
Коефіцієнт фінансової незалежності		> 0,5	0,497
Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу		< 0,5	0,5
Коефіцієнт фінансової залежності		< 0,5	0,513
Коефіцієнт концентрації поточної заборгованості		< 0,5	0,38
Коефіцієнт фінансової стійкості			0,988
Коефіцієнт фінансового левириджу			1,12
Коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом		0,6–0,8	0,647
Коефіцієнт маневреності оборотних активів		Збільшення	0,647
Коефіцієнт маневреності власного капіталу		> 0,2	0,046
Коефіцієнт маневреності позичкового капіталу		Збільшення	0,089

*Розраховано та складено автором на основі даних фінансової звітності “Вінницятеплокомуненерго”.

Отже, за даними, наведеними у табл. 2, можемо зробити такі висновки про фінансову стійкість підприємства:

Значення коефіцієнта фінансової незалежності показує нам частку власного капіталу в загальній сумі джерел коштів (валюти балансу). Що цей показник досяг граничного значення, вказує на зменшення можливості підприємства виконати зовнішні зобов’язання за рахунок власних активів.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до попереднього показника і його значення дорівнює 0,513.

Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу показує частку позичкового капіталу у загальній сумі джерел коштів, характеризує ступінь участі позичкового капіталу у формуванні активів, його значення залишається у межах норми, а саме – 0,5, проте варто пам’ятати, що зменшення цього показника варто аналізувати залежно від конкретної ситуації.

Коефіцієнт концентрації поточної заборгованості показує, яку частину активів сформовано за рахунок поточних зобов’язань. На цьому підприємстві коефіцієнт знаходиться у межах норми.

Коефіцієнт фінансової стійкості (забезпеченості загальної заборгованості у межах капіталу) показує співвідношення власного і залученого капіталу. Його значення знаходиться у межах норми.

Коефіцієнт фінансового левериджу один із найінформативніших у наведеній групі коефіцієнтів. Він відображає структуру капіталу підприємства, а також певною мірою ризик структури капіталу. Більше значення коефіцієнта фінансового левериджу відповідає більшій частці боргового капіталу у структурі капіталу, а отже, більшому ризику структури капіталу. За оцінки кредитоспроможності вітчизняних позичальників коефіцієнт вважається задовільним, якщо його значення не перевищує 1, незалежно від галузевої ознаки позичальника. У світовій практиці кредитування і більші значення цього коефіцієнта є допустимими. У нашому випадку коефіцієнт дорівнює 1,12. Це значення є більшим від нормативного, а тому вказує на збільшення фінансового ризику.

Коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом характеризує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю оборотних активів. Цей показник знаходиться у межах норми.

Коефіцієнт маневреності оборотних активів характеризує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю власного капіталу. Позитивним є збільшення цього показника.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу характеризує суму оборотного капіталу на одну грошову одиницю власного капіталу, позитивним є тенденція до збільшення цього показника. На досліджуваному підприємстві його значення є критично низьким.

Коефіцієнт маневреності позичкового капіталу характеризує суму власного оборотного капіталу на одну грошову одиницю позичкового капіталу. Позитивним є тенденція до збільшення цього показника. На досліджуваному підприємстві значення цього показника є доволі низьким.

Узагальнюючи вищеперераховане, можна зробити висновок, що підприємство і фінансова стійкість підприємства знаходяться на задовільному рівні, усі показники знаходяться або у межах норми, або мають незначне відхилення, лише коефіцієнти маневреності позичкового та власного капіталу знаходяться на низькому рівні.

Досягнення стійкого фінансового стану можливе за достатності власного капіталу, за ефективного використання активів, достатнього рівня рентабельності з урахуванням операційного і фінансового ризиків, за достатньої ліквідності, стабільних доходів і широких можливостей залучення позичкових коштів. Для забезпечення фінансової стійкості у підприємства має бути гнучка структура капіталу, вміння організувати його рух у такий спосіб, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для самофінансування. Стійкість фінансового стану підприємства залежить від оптимальної структури джерел капіталу (від співвідношення власних і позичкових коштів), від структури активів підприємства і насамперед від співвідношення основних і оборотних коштів, а також від рівноваги активів і пасивів підприємства за функціональною ознакою [3].

В економічній літературі розглядаються три основні напрямки забезпечення фінансової стійкості підприємства: організаційно-структурна стійкість, стійкість ресурсної бази та комерційна стійкість. Проте деякі автори вважають доцільним виокремити ще один напрям забезпечення фінансової стійкості – стійкість капітальної бази, яку можна охарактеризувати як сукупність внесених засновниками і акціонерами власних засобів. Обсяг вказаних засобів зростає у результаті ефективної господарської діяльності в процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових внесків засновників підприємства [8, с. 25].

Напрямки забезпечення фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість підприємства передбачає такий стан фінансових ресурсів, за раціонального розпорядження якими гарантується наявність власних коштів, стабільна продуктивність і забезпечується процес розширеного відтворення. Недостатня фінансова стійкість підприємства найчастіше зумовлює неплатоспроможність, надмірна – створення надлишкових запасів і резервів, що збільшує витрати на їхнє утримання, стримує темп розвитку підприємства. Тому правильність підходів до кількісної оцінки фінансової стійкості підприємства вкрай важлива для нього, бо надає змогу виявити причини фінансової дестабілізації (якщо такі існують), розробити й реалізувати конкретні заходи щодо усунення першопричин [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як показали результати дослідження найвідомішими та часто використовуваними є коефіцієнтний та агрегатний підходи, але для достовірної та інформативнішої оцінки фінансової стійкості, на нашу думку, треба також використовувати бальний та інтегральний підходи. Ці підходи тісно пов'язані та доповнюють один одного, що підтверджує необхідність їх спільного використання або створення на їх основі нового удосконаленого підходу, який би уможливив досягти та підтримувати стійкий фінансовий стан, ліквідність та платоспроможність, своєчасно виявляти слабкі місця та приймати правильні рішення щодо забезпечення фінансового розвитку підприємства. Саме тому напрямом подальших досліджень буде удосконалення методичного забезпечення оцінки фінансової стійкості за допомогою розроблення єдиного комплексного підходу, який створить передумови для організації моніторингу фінансового стану підприємства.

Для покращання фінансового стану досліджуваного підприємства потрібно:

- удосконалювати інформаційне та методичне забезпечення фінансового стану підприємства;
- розробляти методичне забезпечення процесу прогнозування фінансового стану підприємства;
- удосконалювати структуру аналізу стану підприємства залежно від мети та змісту роботи на кожному етапі;
- працювати над методикою форм фінансової звітності, що дасть змогу підвищити її аналітичні можливості та реальність оцінки майна;
- удосконалювати теоретичні засади формування та реалізації інформаційної системи підприємства;
- переглянути і доопрацювати нормативні акти, які розкривають методика аналізу фінансового стану підприємства;
- удосконалювати форми і методи фінансового забезпечення функціонування підприємства, тобто пошук нових ефективних шляхів фінансової діяльності.

1. Біла О. Г. *Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств* / О. Г. Біла // *Фінанси України*. – 2015. – № 4. – С. 113. 2. Борецька Н. П. *Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства* / Н. П. Борецька, К. В. Міщенко // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2016. – № 20. – С. 63–66. 3. Гуменюк А. В. *Аналіз фінансової стійкості підприємства та напрями їх забезпечення* / А. В. Гуменюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer36/564.pdf>. 4. Калищенко В. О. *Огляд та узагальнення методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства* / В. О. Калищенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kalishenko-vo-moskalets-km-oglyad-ta-uzagalnennya-metodichnih-pidhodiv-do-otsinki-finansovoyi-stiykosti-pidpriemstva/>. 5. Левицький В. В. *Оптимальні підходи аналізу фінансової стійкості підприємства* / В. В. Левицький // *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”*. Сер.: Економіка. – 2009. – Вип. 12. – С. 61–65. 6. Люта О. В. *Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення* / А. В. Сізова, О. В. Люта // *Молодіжний науковий вісник УАБС НБСУ: Економічні науки*. – 2012. – № 2. – С. 145–156. 7. Нагайчук В. В. *Політика формування цілей і завдань фінансової стратегії підприємств* / В. В. Нагайчук, О. В. Сусіденко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-10-2016/18-vipusk-10-kviten-2016-r/2004-nagajchuk-v-v-susidenko-o-v-politika-formivannya-tsilej-i-zavdan-finansovoji-strategiji-pidpriemstv>. 8. Ткаченко І. П. *Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення* / І. П. Ткаченко, І. А. Чувачалова, О. А. Чувачалов // *Ефективна економіка*. – 2012. – № 3. – С. 24–28.